

Les últimes hores del maqui Francisco Serrano, company del mític guerriller hermafrodita la Pastora, en l'assalt al xalet dels Nomen als Reguers, l'agost del 1954, centren el debat sobre el punt on descansen les seues restes, confirmat pel SETMANARI L'EBRE a través de testimonis, documents i referències bibliogràfiques i que hauria de permetre al Govern aragonès retornar-les a la seua filla

El maqui reclamat pel Govern d'Aragó està enterrat al cementiri dels Reguers

Tortosa Òscar Meseguer

El record del mite de la Pastora, el maqui hermafrodita que va posar en escac la Guàrdia Civil i va dificultar la vida als habitants de les masies que els guerrillers antifranquistes assaltaven per a sobreviure, al Maestrat de Castelló i Terol i als Ports de Be-seit, torna a rondar l'Ebre. Fa un parell de setmanes va transcendir que la Direcció General de Relacions Institucionals del Govern d'Aragó va reclamar per carta a l'alcalde de Tortosa, Meritxell Roigé, facilitats per a exhumar el cos de Francisco Serrano Irazo, *El Rubio*, l'únic company de fatigues de Pla Meseguer (primer Teresa i després, Florencio), la Pastora, en la seua darrera etapa de resistència a la muntanya, un cop tots dos van decidir l'any 1950, segons la bibliografia consultada, desertar de l'Agrupación Guerrillera de Levante y Aragón (AGLA) dels maquis. La missiva, signada pel director general Julio Embid, sosté que el cos de Serrano, natural de Pitarque i empadronat a Castellote (tots dos a Terol) i que va morir en un tiroteig durant l'assalt a la residència d'estiu de la família

L'acta de defunció, un veí i dos historiadors acoten el punt on són les restes de Francisco Serrano, que es volen entregar a la seua filla

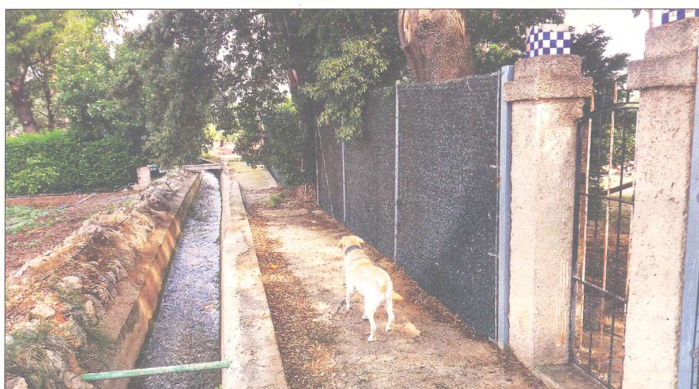
arrossaire Nomen als Reguers, l'any 1954, podria haver estat enterrat pels "seus companys en una tomba sense làpida al cementiri de Tortosa", i assenyalava l'objectiu de recuperar-lo per a entregar-lo a la seua filla, Lidia Serrano, veïna de Castellote.

Esta informació, però, s'entreveu del tot errònia a partir de la recerca feta per esta publicació. Per a començar, és impossible que Serrano fos enterrat pels seus companys perquè l'únic company que li quedava era la Pastora, que arran de l'assalt

fallit i la mort de la seua parella d'acció, va malviure dos anys tot sol per la muntanya abans d'exiliar-se a Andorra. A més a més, l'acta de defunció de Serrano, segons consta en el Registre Civil de Tortosa, revela que el cadàver havia de "rebre sepultura en el cementiri dels Reguers". La mateixa acta, signada pel jutge Francisco Remolí Terreus, estableix que el cos de Serrano va ser trobat a primera hora del matí al barranc de la vall Cervera, "ferit mortalment d'un tret a l'engonal esquerra" que li hauria provocat una "hemorràgia interna" fatal. El tret el va disparar Enric Nomen, un dels fills de l'empresari Jaume Nomen i que va ser el que va provocar el tiroteig amb els dos guerrillers en plena negociació en què reclamaven a la família 200.000 pessetes.

TIROTEIG AL XALET DELS NOMEN

El testimoni d'Enric Nomen mateix el recull el llibre d'història local *Els Reguers* (Cincorres Club, 1999), del mestre Tomàs Camacho i el veí i activista social dels Reguers, Adrian Grau. En el capítol sobre els fets al xalet dels Nomen, s'explica que els dos maquis van amenaçar d'emportar-se la filla petita dels Nomen, Mercè, com a ostatge fins a l'entrega dels diners. També hi coincideix el relat de l'historiador de Xert José Calvo Segarra a *La Pastora, del Monte al Mito* (Antinea, 2009). Com que Enric Nomen tenia una arma de foc reglamentària "perquè estava fent les milícies com a alferes", recorda Grau, va aprofitar que els dos guerrillers estaven menjant pastissets que els havien ofert per a anunciar que anava a buscar vi i agafar la pistola, però el van descobrir i es va desencadenar l'enfrontament que va posar fi a la vida d'*El Rubio*. Enmig de l'intercanvi de trets, que segons Grau al poble va ser percebut com a petards d'una de les revetlles que s'organitzaven a l'estiu a can Nomen, els dos maquis van aconseguir fugir per la sèquia que travessa el poble dels Reguers, provinent de la vall Cervera, però finalment, un quilòmetre més

A dalt, el racó del cementiri dels Reguers on suposadament descansen les restes d'El Rubio, entre la creu i el marge. A baix, una de les portes de la finca que va pertànyer als Nomen, just per on Serrano i 'La Pastora' hi haurien accedit i després haurien intentat fugir, resseguint la sèquia cap a la Vall Cervera i ja amb Serrano malferit. / Ò.M.J.

amunt del xalet, Serrano va morir. La Pastora havia intentat endur-se'l, segons referen tant *Maquis*, *el puño que golpeó el franquismo*, de Josep Sánchez Cervelló (Flor del Viento, 2003) com José Calvo i la novel·la d'Alicia Giménez Barlett *Donde nadie te encuentre* (basada en la investigació de Calvo sobre la Pastora), però el va haver d'abandonar en la fugida. El llibre coordinat per l'historiador fil·laxano Sánchez Cervelló infereix que la Pastora va intentar curar el seu com-

pany perquè la filla de Serrano, Lidia, va veure una fotografia que li va ensenyar la Guàrdia Civil en què es veia Serrano cobert de benes. El relat de ficció de Giménez Barlett concreta que Pla Meseguer havia esgarrat trossos de la seua camisa per a intentar taponar les ferides del seu company i amic. La versió escrita de Damian Grau és que l'endemà del tiroteig, una dona dels Reguers, Flora Fort, "anava a les valls a regar i quan va arribar a l'altura dels Bassots, va

trobar el cadàver d'un home, tot i que abans ja era ben visible el rastre de benes ensangonades sèquia amunt. Fort "va baixar a comunicar-ho i van pujar les autoritats competents. Molta Guàrdia Civil... aquell dia els Reguers n'era ple". **"Per a ells Cisco** [assegura que els habitants si més no dels Reguers es referien a la parella de maquis com a la Pastora i Cisco] **era un gran botí, com si ara l'Estat espanyol aconseguís l'extradició de Puigdemont"**, comenta Grau,